

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Петар Петровић Његош

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање и брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Петар Петровић Његош

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

Садржај

I	13
II	29
III	44
IV	60
V	70
VI	93

ЛУЧА МИКРОКОЗМА

ПОСВЕЋЕНО

Г. С. МИЛУТИНОВИЋУ

(На Цетињу 1. маја 1845)

Да, свагда ми драги наставниче,
српски пјевче небом осијани,
задатак је см'јешни људска судба,
људски живот сновидјење страшно!
Човјек изгнат за врата чудествах,
он сам собом чудо сочињава;
човјек бачен на бурну брежину
тајном руком смјелога случаја,
сиромашан, без надзиратеља,
под влијањем тајнога промисла,

он се сјећа прве своје славе,
он снијева пресретње блаженство;
ал' његови снови и сјећања
крију му се јако од погледа,
бјеже хитро у мрачним врстама
у летопис опширни вјечности;
само што му тамнијем проласком
траг жалости на душу оставе,
те се трза бадава из ланца,
да за собом проникне мрачности.

Човјек бачен под облачну сферу -
прима л' овдје оба зачатија?
Је л' му овдје двострука колевка?
Је л' му земља творцем одређена
за наказу какву таинствену,
ал' награду бурну и времену,
ал' расадник духовног блаженства?
Ах, ово је највиша таина
и духовне најстрашније буре -
овога су у гробу кључеви.

Колико сам и колико путах,
дубокијем заузет мислима
у цвијетно лоно природино,
хранећи се питателним соком
из ње сисе голе и прелесне,
матер штедру запитивâ смјело
рад часа је творац сатворио:
ради л' ђеце своје многобројне?
али ђецу за ње удовољства?
ал' обоје једно рад другога?

Но времена питателница ми,
окићена цвијетним временом,
окруњена сунчаним зракама,
али власе цвијетне плетући,
бисерном их росом насипљући
при игрању свјетлокосих зв'јездах,
- да дичнија на јутро изиде
пред очима свога владоца -
на сва моја жарка љубопитства
смијехом ми одговара њеним.

Колико сам и колико путах
свод плаветни неба свештенога,
брилијантним засијат сјеменом,
заклињао душом запаљеном
да ми свету открије таину:
али га је творац украсио,
велику му књигу отворио,
да твар слави творца и блаженство
ал' да човјек на ње листу чита
ништавило прекомјерно своје?

С внимањем сам земаљске мудраце
вопрошава о судби човјека,
о званију његовом пред Богом;
но њихове различне доказе
непостојност колеба ужасна:
све њих мисли наједно сабране
друго ништа не представљају ми
до кроз мраке жедно тумарање,
до нијемог једног нарјеченија,
до погледа с мраком уташена.

Сном је човјек успаван тешкијем,
у ком види страшна привидјења,
и једва се опред'јелит може
да му биће у њима не спада.
Он помисли да је неке путе
од сна овог ослободио се;
ах, његове преварне надежде:
он је тада себе утопио
у сна царство тврђе и мрачније
и на позор страшни сновидјења!

Хитрост му је и лукавство дато
само теке да је член достојни
на земаљски сајам несмислени;
воље му је основ положена
на крилима непостојаности;
жеља му је страстих ужаснијех
побудитељ, руковођа сл'јепи;
злоћа, завист, адско насљедије,
ово чојка ниже скота ставља, -
ум га, опет, с бесмртнима равни!

У временом и бурном жилишту
човјеку је срећа непозната -
права срећа, за ком вјечно трчи;
он јој не зна мјере ни границе:
што се више к врху славе пење,
то је виши среће непријатељ.
Наша земља, мати милионах,
сина једног не мож' вјенчат срећом:
самовлацем кад постане њеним,
тад наздрави чашом Херкуловом.

Наше жизни прољеће је кратко,
знојно лето за њиме следује,
смутна јесен и ледена зима;
дан за даном вјенчаје се током,
сваки нашом понаособ муком:
нема дана који ми желимо,
нит' блаженства за којим чезнемо.
Ко ће вјетар луди зауздати?
ко л' пучини забранит кицјети?
ко л' границу жељи назначити?

У чојка је један храм воздвигнут,
зла обитељ туге и жалости;
сваки смртни на земљи рођени
овом мрачном обитељу влада
под које се сводом отровнијем
мученија времена гњијезде.
Ово грко наслеђије људско
човјек чојку, човјек себи дава,
најсретњи га из ништа стварају
ради смртне тужне армоније.

Човјек орган доста слаби има
да изрази своје чуствовање,
зато знаке различите дава,
различита тјелодвиженија,
умна чувства да објелодани;
но сви наши слаби изговори
и сва наша слаба чуствовања,
спрам онога што би шћели казат,
нијемо су сплетно нарјечије
и клапњање душе погребене.

С точке сваке погледај човјека,
како хоћеш суди о човјеку -
тајна чојку човјек је највиша.
Твар је творца човјек изабрана!
Ако исток сунце св'јетло рађа,
ако биће ври у луче сјајне,
ако земља привиђење није,
душа људска јесте бесамртна,
ми смо искра у смртну прашину,
ми смо луча тамом обузета.

О свевишњи творче непостижни!
У човјека искра беспредјелног
ума твога огледа се св'јетла,
ка свод један од твоје палате
што с' огледа у пучину нашу;
дан ти свјетлост круне показује,
ноћ порфире твоје таинствене,
непоњатна чудества дивотах;
твар ти слаба дјела не постиже,
само што се тобом восхићава.

Питагоре и ти Епикуре,
зли тирјани душе бесамртне,
мрачан ли вас облак покријева
и све ваше посљедоватеље!
Ви сте људско име унизили
и званије пред Богом човјека
једначећ га са бесловесношћу,
небу грабећ искру божествену,
с којег је скочила огњишта,
у скотско је селећи мртвило.

Будалама кад би вјеровали,
поете су покољење лудо.
Нашу сферу да ноћ не полази,
би л' овако лице неба сјало?
Без остријех зубах ледне зиме,
би л' топлоте благод познавали?
Без будалах тупога погледа,
би л' умови могли блистат св'јетли?
Свемогућство светом тајном шапти
само души пламена поете.

Све дивоте неба и небесах,
све што цвјета лучем свештенијем,
мирови ли ал' умови били,
све прелести смртне и бесмртне -
што је скупа ово свеколико
до општега оца поезија?
Званије је свештено поете,
глас је његов неба влијаније,
луча св'јетла руководитељ му,
дијалект му величество творца.

Дивни пјевче српске народности,
бич си судбе веће испитао, -
свијет жељи не зна угодити.
Судба ти је и моја позната;
мислим, нејма подобне на земљи:
до вратах сам изника тартара,
ад на мене са проклетством риче,
сва му гледам гадна позоришта;
ал' на судбу викати не смијем -
надежда ми вољом творца блиста!

Ја од тебе јоште много иштем:
да поставиш у пламтеће врсте,
пред очима Српства и Славјанства,
Обилића, Ђорђа и Душана,
и јошт кога српскога хероја;
да прогрмиш хулом страховитом
на Вујицу, Вука, Вукашина,
богомрске Српства отпаднике -
злоћа њима мрачи име Срба,
тартар им је наказа малена!

I

Тешко ли се у полет пуштати
на лађици крилах распетијех,
без кормила и без руковође,
у бескрајни океан воздушни,
ђе су сунца само капље св'јетле,
а мирови једва видне искре;
ђе ужасне буре господствују,
ока смртну отворит не дају,
већ га гоне у мрачно жилиште,
Бог зна каквом судбом назначено.

Правдо, руком творца освештана,
ти које је име свуда свето
до границе зраках свијетлијех,
заштити ме штитом могућијем
од олујах корабљекрушнијех!
Ево жертва с олтара чистог!
Не даду јој право к небу ићи,
на кога је славу сажежена.
Поклоника виђи сиромаша
како плови морем к светилишту:

готово је смрзнут побожношћу,
носи завјет на олтар вишњег;
на њ се буре с јарошћу пуштају,
ћерају га тамо и овамо,
мучећи га стравом погибије,
док га баце у бездну кипећу.
Бог убио ту беспутну силу
која твоје попире законе,
која пуни мраком и ужасом
наш оризонт и нашу судбину!

У ноћ, страшном буром разјечану,
сину мени зрака пред очима
и глас зачух кано глас ангела:
„Ја сам душе твоје помрачене
зрака сјајна огња бесмртнога:
мном се сјећаш шта си изгубио;
бадава ти ватрени поете
сатварају и кличу богиње:
ја једина мраке проницавам
и допирем на небесна врата.“

Пој ми дакле, бесамртна твари,
страшно твоје с неба паденије
и времено твоје заточење

у јудоли туге и жалости!
Каква те је сила нечестива
да сагр'јешиш Богу превластила,
да вјечнога попиреш законе?
Што је јарост бесмртнога творца
на зло твоје толико ражегло?
Причај мени тужну твоју судбу!

Ах, страшнога твога паденија!
Ах, ужаса што смртне постиже!
Тужнога смо мученија жртва
рад погубног тога преступлења.
Забораве сан те обузо,
ти си прво блажено битије
и источник бесамртне среће,
рајска поља, вјечито блаженство,
животворни поглед створитеља
заборави несрећној предала.

Истргни се, искро божествена,
из наручја мрачне владалице,
подигни се на свијетла крила,
распали се пламом бесмртности,
скини мене са очих мојијех
непрозрачну смртности завјесу,

тупе моје отргни погледе
од метежа овог ништожнога,
уведи их у поља блажена,
у творењем освештаном храму,

- да опширну видим колијевку
у којој се вјечност одњихала,
из које је у крила удрила,
у бескрајни простор улећела,
од свачијех скрила се погледа
до једнога који све прониче, -
у опширно светилиште бића,
ђе с' рађају сунца и мирови,
ђе вјенчано биће с зачатијем,
ђе се дуси бесмртношћу крсте.

Поведи ме у небесна поља,
да погледам блажено жилиште
ђе си и ти никла и живила
сљедујући стопама архангела
на бесмртним и свијетлим крилма
под знамењма славом развијаним,
светом славом небесне блакости,
како што му и сада сљедујеш

по блатнојзи и мрачној јудоли
у окову мртве тјелесине.

„Ја сам твоја искра бесамртна,
- рече мени свијетла идеја -
водићу те к вјечноме огњишту
од којег сам и ја излећела;
већ теготни оков физически
збаци с себе, ослободи га се,
под туђијем не стењи бременом;
он је стручак слаби и нејаки,
за мах смртна само изникао,
он је ручак гада пузећега.“

То изусту, рече: „Сљедуј за мном!“
Одведе ме у царство свјетовах.
Како капља росе са цвијета
или зрнце леда прозрачнога
при погледу свијетлога сунца
што у небо дигну слабе зраке,
и ја, пламтећ величеством неба,
подобно сам њима урадио:
некакво ме својство дигло тамо,
некакав ме свети магнет тегли.

Ево слабе и малене искре
међу сунца пламтеће свјетове
што богатством лучах бесмртнијех
потапају простор и минове!
Да, искра је свјетлост породила,
океан су капље саставиле;
свети творац величеством сјаје
у искрама како у сунцама,
у смртнима ка у божествама -
све му скупа свемогуће слави!

Шест небесах коловитних пређем,
шест млечнијех прелетим путовах,
вељу сферу играјућих шарах,
који вјечно свијетла движења
у правилним колим' извршују
која им је рука свемогућа
начертала пресветом мудрошћу.
Ах, ти тајно, Богу тек извјесна -
састав ове пресилне машине
која креће безбројне минове!

Пет небесах неподвижних пређем
сљедујући зрачици идеје,
бесконечно видим овдје царство

величества, постојанства мирах!
Простор им је шири растојања
нег' подвижним много свјетовима;
ал' се виде зраком облачени,
како морски велики острови
кад их зима снијегом обуче,
те их пловац из даљине гледа.

Устав полет, искро божествена,
круг смо давно прешли возможности:
небесне су прешиљасте зраке,
могу вредит смртноме погледу;
небесни је простор бесконачан,
вообраза сила деликатна.
Кћи небесна услиша ми молбу,
и на десно круг полета сави
пут једнога мира великога:
на св'јетлом му брегу починемо.

Свјетлошћу ми вид очих поражен,
величеством његовијем чувства,
те ја паднем на бријег кристални
и затворим очи са рукама;
не смијем их отворит никако.
Чујем гласе бесмртне музике

и небесну њену армонију
која сладост благодатну лије;
глас њен моју душу забуњену
божественим streца електризмом.

Док ме неко за руку дохвати
и позва ме пријатнијем гласом:
„Диг се, твари општег створитеља,
те ти хитре наслађуј погледе
у предивна створенија Божја;
пред великим претпријатијама
нек се крије име опасности;
сви свјетови без очих су мрачни.“
Ободри ме син бесмртни неба
и справи ме на брег непознати.

Љубопитство духе бесамртне
сројило је око мене кругом,
ал' погледи благи и проицни
једнога се с мене не мицаху,
у њим' сјаше света симпатија.
„О блажени сине превјечнога,
- ја му рекох умилнијем гласом -
што те моја судба занимава

те ти знаке божествено лице
живом бригом за ме изражава?“

„Висока ме воља назначила
за ангела твога хранитеља:
од дужности свете не одступам,
колик' зрака од св'јетлога сунца;
ти како си круг земни прешао,
уску сферу безумног метежа,
ја сам тебе пазити почео,
кроз гомиле провео громових,
којима је ваше поднебије
вазда тешко и претоварено.

Би ли смјела забуњена душа
претрћ оков смртне тјелесине
без свештене воље створитеља,
по простору лећет небесноме,
тражит прво, блажено жилиште,
тражит судбу свога паденија?
Све што блатној земљи принадежи,
то о небу поњатија нема;
духовни је живот на небеси,
материје - у царству гњилости.

Сва бесмртна виде намјерења,
тражиш узрок твога паденија.
Свуд ћу тебе куд хоћеш водити;
ја жалосну вашу знадем судбу.“
„Ах, божество творцем назначено!
зар толико могућега творца
наша мрачна занимава судба
да атому једном мислећему
да божество таквога качества,
да г' у поља води миродржна?“

„Хајде за мном по зрачном бријегу
постојанством окруњена мира,
те ободри ухиљену душу,
величеством неба разнесену!“
Поведе ме сретњи дух небесни,
како мајка устрашена синка
што га води њежно милујући
док га себи врати и утјеши;
на брежуљак један од топаза
изидемо и на њем сједемо.

„Ето небо куд ћемо лећети!
- каза ми га са снијежном руком
и благости пунијем погледом -

На њ је престол миросијатеља
те у свјетлост биће окупао.“
Јошт Бог нек зна што ми ангел прича,
но ја поглед пут неба исправих
и занешен не чујох ангела,
већ трепетом св'јет свјетовах гледах,
и слатка ме немоћ обузела.

Сва ти овде гину поњатија,
вообрази сами себе гоне
и губе се у неизвјесности!
Од свијета на ком ми сјеђасмо
до небеса престолодржнога
растојање преужасно бјеше -
стопут више Земље од Урана;
сав небосклон што могах виђети
мир мирових бјеше напунио
са својим свијетлијем шаром.

Из њега се луче бесамртне
на све стране р'јекама сипаху.
Ко кад творац могућим словом
нашу земљу у вјетар развије
и у тренућ земни океани
кад се проспу сребрним струјама

у пропасти бездне мраковите -
тако теку изобилно луче
са добротој својом бесамртном
у просторе опширнога бића.

Кроз валове небесне свјетлости
миријаде лећаху кометах
са наглошћу својом прекомјерном
на све стране тамо и овамо:
неке к небу, а неке од неба,
како оно трудољубне пчеле
кад им рука благодатна творца
са штедрошћу проспе ману слатку,
те узавру тамо и овамо
на вјенчано са тишином јутро.

„Хранитељу, превјечнога сине,
шта шарићи они мали значе
у пламеном овом поднебију
те се дижу, спуштају правилно,
тмасти ничу к небу свештенOME,
а св'јетли се к низу спуштавају?“
Божествени на ме взор окрену,
вјенчан вјечном красотом младости;

лик би дивни његов помрачио
сва прелесна рађања Авроре.

„Они шари што се к небу дижу,
те се виде у свијетлој сфери
како лопте тмасте и безрачне,
то су сунца, вожди созвјездијах:
избјежају из мрачнога њедра
по свештеној вољи миродавца;
на небесна четир' краја иду
да се крсте у бесмртну свјетлост,
окруњени свјетлошћу вјечитом,
на вјечно се царовање врћу.“

Поведе ме мало понапријед.
„Гледај - каже - на лијеву страну,
те шар види онај поголеми
те пружаје црнокраке луче.
Он једини у простору св'јетлом
у црну је облачен порфиру;
зла свакога најљуће крајности
под једном су у њ круном сабране;
он катедру мрачну сочињава
позоришта сваког ужаснога!

Ад се зове, цар му је Сатана,
мрачна душа, неба ненависник;
зло је њему једина утјеха,
он се са злом вјечно обручио;
злу је жртву принио велику,
шести дио небесног воинства:
лишио их блаженства светог,
у мрачно их царство повукао
на без конца мученија страшна.
Знаћеш и вам' што је урадио!“

Како море иза страшне буре,
присуствијем духа остављено,
уморено силнијем напрегом
прескачући природну границу,
утруђено истегне се лећи
у пјешчану своју колијевку,
тако исто моја слаба душа
занешена творца чудесима
за границе воображенија,
у дубоко падне униније;

крилатога лишена мечтања,
мрачне јој се отворе пропасти,
са ужасом да је гладне прождру;

уплашена страшнијем виђењем,
устрепета ка свештена птица
поћерата смртнијем крицима
нарушника мира воздушнога;
на крај бјеше дошла паденија,
но хранитељ крилах снијежнијех
свештеним је магнетизмом спасе.

„Сини - каже - огњем створитеља!
Ти си искра за небо створена,
бесмртнијем Богом помазана.
Шта те к људској вуче колијевци,
ђе кукање и плач окруњено,
ђе вјенчана глупост са тирјанством,
ђе се само рад несреће људске
боготвори Цезар с Александром,
ђе прелести смртне свеколике
теке лицем из глибине вире?“

Повратим се и отворим очи,
хранитељу бесмртноме речем:
„Дух ниједан општег створитеља
без силе се не би согласио
јарам носит смртнога окова;
ко би игда с добре воље хтио

безумнога пожељет метежа,
ђе зло гнусно свагда торжествује,
ђе свак знаме од раздора носи,
ђе гњилоћа душе каменује?

Судба наша отрова је чаша;
вјечне судбе свети су закони,
ц'јела бића њима су покорна.
Види човјек своје заточење,
помало се прве славе сјећа
и полети небу како муња;
ал' га смртни ланац заустеже
докле рочно одстоји сужанство.
Стога смртни најсјајни поете
с вратах неба у пропаст падају.“

II

Како сунце дана облачнога
када баци с ведрога запада
своју хитру и пламену стр'јелу
на кристалну круну Чамалара,
тако трену бесамртни ангел
на свијетла и огњена крила
к небу сјајну и трону вишњег
међу своје блажене ликове:
мене узе под зефирна крила
и унесе у предјел небесни.

Гле, идејо, искро бесамртна,
досад су те струје и потоци
океана овог заносиле,
сад нас ево на извор чудесах,
сад нас ево у царство свјетлости,
на валове тихе бесконачне,
запаљене огњем бесмртнијем,
вјечним огњем свештене љубови;
овђе наше силе ишчејају
ка погледи у току времена.

Мјесто очих да два сунца никну
и идеју један вијек смртни
да по царству небовлаца прате,
не би њини свијетли погледи
величества небесне прелести
свеколике могли прегледати;
ти л' се, слаба, усуђујеш, руко,
да опишеш пољах небеснијех
величество и красоту дивну
и ангелска вјечна наслаждења?

Кратке моје обратим погледе
у просторе небесне равнине:
погледи се у прелести топе,
а језик се од чудествах мрзне.
Ко ће тебе разумјети, творче,
ко л' могућство вообразит твоје?

Мрачни владац ада неситога
и заточник из раја прогнани
да су могли, бесамртни дуси,
твога плана постић величество,

ада име би вјечно остало
ништожношћу нијемом засуто,
смрт би на гроб његов очајала;

не би Адам своје легионе
у окове смртне оковао
и на жртву себе преда с њима
ужасима, смртним насљеднима!
Вељи јеси, творче и Господи,
и чудна су творенија твоја,
величеству твоме краја нејма!

План небесах премудрост је вјечна
својом вјештом руком сочинила:
свеколике небесне равнине
покрите су цв'јетним ливадама,
мај вјечито на њима царује;
боја цв'јећа вјечна и прозрачна,
у правилност сваки цвијет ника
ка вјештијем ткањем разложени;
воздух пуне благоуханија,
но створена само рад небесах.

На просторе китнијех ливадах
врсте су се непрегледне садах
у правилне расуле редове
и на дивна кола изувиле;
ту се горде кедри и јаблани
и породе неизбројне дрвах,

све породе само небу сличне,
врхове им једва зазрет можеш,
у зелено вјечно обучене;
ред свештени на свему царује.

Брегови су никли по равнини,
по правилу, како све остало,
окупљени китним садовима;
на њима су дигнути престоли
од топаза и зрачна рубина -
рад ангелах првопрестолнијех;
над престолом свакојијем стоји
на ваздуху једно коло сјајно,
како што је коло Сатурново,
те се вије и те зраке лије.

По средини пољах опширнијех
тече р'јека воде бесмртија;
њој су струје ка прозачне луче,
ток је њезин бесмртна идеја,
ње брегови од чиста рубина.
Од рубина хиљаде мостовах
у правилне над њом стали дуге;
сви редови гордијех фонтанах,

који скачу у небесна поља,
од ње иду, у њу се повраћу.

Славословни ликови ангелах,
на безбројне хоре, легионе
усијати у блажена поља,
расхорена слаткогласијама
и химнама вјечите љубови,
уживају бесмртну насладу
коју смртни не зна вообразит;
легиони, опет, неизбројни,
на уредна јата разасути
по небесној благодатној сфери,

њихајућ се на зефирна крила,
поју пјесне вјечите љубови.
Ах, красоту небесног воинства
смртни никад постићи не може!
На свакоме лицу ангелскоме
совршенство блиста створитеља
и прелесна Божја поезија;
на њихова копља и стријеле
и свијетле војничке штитове
клизају се играјуће зраке.

На средини непрегледне равни
крута се је гора узвисила,
основ јој је од чиста рубина,
а сва гора маса брилијантна;
величину горе тренодржне
и преливе њезине свјетлости
сви погледи и воображења
у поњатност довести не могу:
ова тајна високог промисла
непостижна стоји бесмртнима.

Наврх горе трон се горди виси
и палата превјечнога цара;
вјечности је овде колијевка:
овде се је она окрунила
светом руком великога творца,
одавде је хитро полећела
на опширно царство и господство,
одавде је прва искра сјекла,
у предјеле ноћи ускочила
и свјетлости облик показала!

Овде су се мрске мрачне силе
у комате грдне раздробиле
и из владе бића избјежале

у жалосно стање хладне смрти;
одавде се са свјетлошћу прва
свему бићу насмијала зора;
овде се је бесмртијем правда
на вјечито царство сачетала;
одавде ти судба, воља с умом
у једноме избијају кључу.

Над високим престолом престолах
у воздух се сјајно коло креће,
ка и друга што се кола крећу
над престолма првијех ангелах;
ма је оно милионе путах
од свакога веће и сјајније;
миријаде сјајнијех сунацах
о њему су светијем правилом
за свијетле власе повјешане,
лију свјетлост у опширну сферу.

То је круна Бога истинога,
са којом је сам себе вјенчао
над вјечношћу и над временима,
под којом је завјет учинио
себе самом на светоме трону
да ће мраке гонит за предјеле

и границе осв'јетлити бића,
да ће правде име светковати
са мрачношћу засути мирови,
како што се на небу светкује.

Око горе престолодржеће
четири су горе од алмаза,
превисоке, у правилном реду;
из њих бију четири фонтана
са жалошћу пламтећијех лучах;
дебели се њихови стубови
у правилном подижу размјеру
у опширну небодршца сферу.
Кад стубове у висину попну
колико је с земље до мјесеца,

онда ти се у правилне дуге
свију сфером неба блаженога,
на четири небесне границе
у воздушни океан падају.
Из безданих ништожности шари,
од хаоса необдјеланог
творитељем на биће позвани,
на струје им ројевима лете,

те се крсте и надоје лучах
и воздушна постају свјетила.

„Сад си, мислим, сасвијем довољан
и душа се ободрила твоја
- рече мени красни житељ неба -
када ти је творац допуштио
да му престол свијетли погледаш
и прелести раја свештенога!“

„Хранитељу, свети спроводниче,
на равнине непрегледна неба
коме лику, коме легиону
принадлежиш светијех житељах?“

„Видиш - каже - оне легионе
те су близу горе трonoносне,
по равнини што су на гомиле
до бреговах р'јеке бесмртија?
Оно су ти густе легиони
Михаила првопрестолнога.
Ја његову принадежим лику,
онде ми је блажено жилиште,
онде ми је слатко вјековање
свемогућом вољом назначено.

Над наше се легионе висе
шест хиљадах колах свијетлијех;
велики је наш стан заузео
на сладосној води бесмртија
четиридест хиљадах мостовах,
јер житељи неба пространога
могу лећет ка огњене муње,
могу ходит на ноге лагане,
возити се, који хоће, могу
на огњеним својим колесницам.“

Славогласно хорење музике
и пјеније бесмртних ликовах
почело се бјеше утишават;
већ бијели небесни полкови
све мостове бјеху напунили
са својијем дивнијем масама;
свак се своме повраћаше стану,
неки пјешком, а неки на крила:
непрегледне њихове станове
прекрилише б'јелим околима.

Крилатоме подобно облаку,
кад га гледаш с високе планине
ушикана тихијем зефиром,

кад се спушти у цвијетна поља
на велике и бијеле масе
да зефирна поодмори крила
на коврима цвијетна прољећа -
вид подобни бесмртног воинства
представљаху опширни станови
на пољима блажене радости.

„Ево, - рече слаткогласни ангел -
сад ће време бити од одиха,
што ви код вас ноћу називате.“
Напријед ми расказа јављења
која ће се у њем показати,
док одједном сву небесну сферу
прикри шатор чистог кристала,
но бијелог и непрозрачнога,
заустави теченије лучах,
лаку свјетлост у небо усија.

Дивни шатор бјеше преопширни
са високим својим идејама
вјешта рука творца украсила
са блистањем сваке струке бојих
играјућих на зрачном прозраку.
Ту лећаше вјечност окруњена,

вјешто своје полете сноваше
на крилима тамо и овамо,
часом у врх, часом у низину,
таинственом покрита завјесом.

За њом време са великом хуком
на зефирна слѣдоваше крила
у широке своје коловрате,
неће ли је како ухватити.
Радимости ове неуморне
и силнога његова напрета
нико себи представит не може;
али своје цјели постић неће,
јер вјекових мати безбројнијех
има лакша него сјенка крила.

Друга бјеше прозрачна идеја
извајана на кристални шатор -
свемогућа поезија творца,
окруњена круном творенија;
све красоте које биће има
и ум творца сјајни, беспредјелни
које види у царство свјетлости
под том круном бјеху окруњене,

на том лицу бјеху изражене
у сјајности светог совршенства.

План небесах пред собом гледаше
и прелести правилнога укуса.

Хиљаде ти Божијех духовах
занешени њојзи ревноваху;
опивени њеном поезијом,
по блиједом тумараху св'јету
и ствараху различне предмете;
но привидна њина творенија
бјежаху им од слабога вида,
ка што куле сновидјења бјеже.

Изнад тихе небесне равнине
милиони леђаху шаровах
на уредна кола и редове,
колик' луна на телескоп видна,
а лунина цв'јета и свјетлости;
на њих бјеше бесамртна рука
различите извезла планове,
побиједе и весеља неба,
са бојама разним украшене,
те у прозрак весело блистаху.

„Ах, честити створитеља сине,
чудеснога овога виђења!“
„Сваки вечер - хранитељ ми каже
нове, дивне, бесмртне идеје
у нашу се сферу свијетљају,
и дан сваки неба свештенога
нас честита новим наслађењем,
нови гласи бесмртне музике
наша китна поља потресају
новом славом творца могућега!“

Уста ангел на зефирна крила,
поведе ме унапријед мало
код једнога источника малоп
„Ту ти сједи и воде се напиј
са бистрога тога источника;
она ће ти управо открити
страшну судбу твога паденија!“
То изрече и хитро полеће
у свијетле своје легионе,
ка звијезда с запада к истоку.

Одлазак ме мога хранитеља
у плачевну тугу повргао,
ка сироче кад се оца лиши

и остане у свјетском метежу
на произвол необуздне судбе.
По дугоме мрачном туговању
напијем се воде с источника:
откри мени несретњу судбину,
ка предмете што за собом видиш
у свијетлом лицу огледала.

III

Свемогући на трон сједијаше,
таинственом украшен порфиром,
творителном зањат поезијом;
к престолу му св'јетломе мирови
из мрачнога царства изницаху,
ка у ноћи од страшног пожара
кроз облаке од густога дима
што ројима избјежају искре
к своду дивну неба плаветнога,
презирући несносну стихију.

Бјеше света круна миродавца
својим видом небо украсила,
бјеху њеним пламом веселијем
узиграла небесна свјетила
и сребрне струје бесмртија.
Два војводе небесног воинства
одлећеше к престолу вишњега
на огњене своје колеснице,
спровођени с много легионах
и с грмљавом небесне музике.

Ход се њихов уподобит може
хучну ходу два морска војводе,
кад се дигну на бијела крила
и веселим лете океаном,
а око њих у дугачке врсте
играјући просипљу с' валови;
тако дивно небесно воинство
два војводе своје спровођаше.
У двор сјајни уђоше војводе,
а војнство се с славом хучном врати.

„Ах, преблаг и оче бесмртија,
- рече Богу Михаил архангел -
беспрестано твој ум пресвијетли
творителном блиста поезијом,
жертва ти се благодаренија
на све сјајне сажиже мирове
у чистоти лучах огњенијех;
ал' за твоје силно попечење
и за твоју њежност отеческу
малене су жертве творенијах.“

„Изабрано моје твореније,
ти си сунце међу духовима,
само теби један је подобан;

- рече њему творац свемогући -
ја сам један који стварат могу
и који сам свемогућством вјенчан;
једноме је све покорно мени
у просторе и за просторима;
да од свете одступим дужности,
мраке царство би остало вјечно.

Би мировах число, непоњатно
ником другом до мени самому,
под хаосне остало облаке
закопано у њедра мрачности.
Колико сам ја посла имао
док сам време отео мракама
из њинога ланца и тавнице,
пуштио га да лети слободно
по опширној држави вјечности
и по царству свијетлога лица.

Бјеше грдно једном мрачно царство
свуда своју владу раширило,
и његови наказни ликови
улазаху у поља небесна
(те грдобе и тијех изродах
до ја нико вообразит не зна),

само што се свештенојзи гори
и мом трону примаћ не смијаху,
јер их моји пламени погледи
са ужасом страшнијем дробјаху.

Ове грдне масе несмислене
покорне су мени вазда биле
и у своју мрачну колијевку
на сломјене своје коловрате
од вида ми стрмоглав скакале;
но њенијем мртвијем правилом
чешће би се путах извлачиле,
докле дигох круну над престолом.
Удар ови први и најсјајни
њихово је раздружио царство.

Поб'јеђене мојом круном сјајном,
сакрише се у густе гомиле
у просторе мртвијех безданах;
тамо своје мртве и плачевне
сатварају са смрћу фигуре
по гнусноме њиховоме укусу.
Што се више творенијем пружам,
све се њино царство умаљује;

вријеме ће и к тој цјељи доћи
да се бездне мрачне освијетле.

Зажега сам ја пламене буре
у предјеле ноћи и хаоса,
те ми буде сунца и мирове
од сна хладна и превјечитога.
Тамо свјетлост ужасне побједе
над нијемим царством одржава,
распрострања свијетле границе
и позива на слатко битије
из смртнога опширнога лона
многобројне заточнике таме.“

„Источниче среће бесмртнијех
и надеждо права и свијетла
усопшијех у бездне мировах,
којијема слијепо мртвило
не да познат великога творца
отеческо благоутробије,
- рече Гаврил оцу бесмртноме -
и на њине небројне ликове
заждиће се жертва к твоме трону,
све ће теби пламат признаношћу!“

„Начелниче густих редовах,
сјајно сунце међу бесмртнима!
Кад пламови зраках свијетлијех
ноћне масе и њезино лице
сажде огњем својим свијетлијем
и расплачу у свијетле зраке,
мрачне тачке кад нигђе не буде
до предјелах нити за предјеле,
кад јој облик прегнусни погине,
кад сви краји запламте свјетлошћу,

два војводе, небесни првјенци,
тад ће општи творац починути
и свој свети завјет испунити;
тад ће мири и простори страшни
слаткогласном грмјет армонијом
вјечне среће и вјечне љубави;
тад ће моја отеческа душа
радо притећ к слаткоме покоју
и бесмртном гледат довољношћу
срећом своје твари окруњене.“

„Ах, свеопшти оче благодрушни!
- једним гласом оба архангела -
имајући таквог творитеља

величеством неизмјерним душе
која сваког добра совршенства
надвисује и у себе храни,
требало би да све густе мраке,
сви мирови у њих закопати
похитају воскресењем сами
да ти пређе св'јетло лице виде.“

„Два војводе св'јетлијех полковах!
Ја сам - каже - сам по себе био,
бит по себе већ ништа не може,
јер је против закона природе,
која печат мој на лице носи.
Све нек краче својим временом,
кога вјенчах на бесамртије
тренућ су му в'јекима милиони.
Кораци су моји божествени,
но ја могу то назват простором.

Два најсјајни моји творенија
међу свјема бесмртним дусима,
како име опширног простора
разумјети вама се допушта?"
Михаил му тихим гласом рече:
"Он је теби једноме извјестан;

ево како ја о њему мислим:
шар небеса престолодржнога
најсјајни је и највећи, зна се, -
средина је он простора свега.

Око њега колах небеснијех
милиони воображам да су
(нека число и умножим колах
у највећи степен счисленија
што бесмртно твоје твореније
вообразит својим умом може),
насијата кола са сунцима;
свако сунце предводи мирове
колика си коме обредио,
а мир сваки своју сферу има.

Међу кола мећем растојање,
ради славе божескога укуса:
кола даља ближа обузимљу,
ка шар већи што обузме мањи;
стога коло што је које даље
јесте више, су више шаровах.
Иза овог те сам исказао,
ја допирем до границе мраках,

мраках мећем колико свјетлости;
ја овако простор разумијем.“

„Архангеле ума високога,
ка дух један довољно се дижеш
и чест твоје чиниш створитељу,
- могући му творац одговара -
ал' простора не знаш значеније:
простор мраках и простор свјетлости
које умом твојим воображаш -
да се ц'јела ова два простора
у шар један зраках свијетлијех
преобрате и правилно слију,

и шар овај да се пружи право
у најтању што мож постић жицу
преко равни ужасна простора, -
овај простор што би ова жица
са танчином св'јетлом проникнула
у простору оном ужасноме,
кога краје ја један постижем,
би ти био само једна точка!
Ум је само један без границе,
сви су други кратковидни уми.

Чудо ми је - свемогући рече
војводама неба свештенога -
ђе ми у двор с вама није доша
друг вам чином једнаки, Сатана,
јер сте често скупа долазили
ка небесни војеначалници.
Истина је, сви бесмртни дуси
да слободе права уживају,
свашто раде што је њима драго
по лакоме и светом правилу.“

„Свјетилниче, правдом окруњени!
- Гаврил рече оцу превјечноме -
правила су твоја освештана,
њиховијем премудрим поретком
план се краси неба и небесах.
Ми вјечиту срећу уживамо;
Сатана је, наш друг блистателни,
на својему остао престолу,
међу своје велике полкове
њихан хором бесмртне љубави.“

„Архангели првопрестолници!
Ја ћу вама открит нешто сада
што ће душе усколебат ваше:

горда се је душа Сатанина
облачила у хаљину црну;
славољубни овај војевода
мир небесни поколебат хоће
и у вјечну низврћ погибију
себе самог и своје полкове.
Гњев праведни оружје је правде!

Ова горда и пакосна душа
зла је име у себе зачала
и развила знаме страданија.
Зла његова виђу последице
и погипше твари сожаљујем;
ал' је име неблагодарности
спрама оца погрешка највећа:
свете правде строги су закони,
све је дужно њима слѣдовати,
преступнике мој бич наказује.

Грдну душу злом опојеника
мрачне буре усколебале су;
несмисленик горди помишљава
да га није моја моћна рука
на трон горди из ништа попела
јере би га мраке зацариле,

божески му престол уздигнуле,
па он тамо по својојзи ћуди
да саставља нови круг небесах
и да дава в'јенце бесмртија!

Роб глупости, враг поретка општег,
свемогућства важност не познаје.

Мене ли се стиди чествовати
којино сам могућијем словом
шар велики неба блаженога
утврдио на лакој воздуху?
којино сам океан воздушни
насијао сјајним островима
и вјенча их светим магнетизмом
те погледом један другог држи?

Закони су општега поретка
мој аманет а живот природе;
да их почну сви мирови рушит,
моја би се силна на њих рука
оружала с ужаснијем гњевом:
ја бих све њих у грдне комате
раздроблио, у бездне зајмио,
па бих друге изнова свјетове

из мрачнога лона воскреснуо
и на кола окрунио њина.

Дух лукави и злом задојени,
он је својој погубној намјери
све полкове своје обратио,
Адама је на зло превластио
(од вас чином млађега војводу)
и легион његов многобројни.
Адамова лаковјерност грдна
и његова непостојност лика
бациће их у плачевно стање,
што и нарав ни у сну не снила.

Сатанине мрачне намишљаје
види моје свевидеће око:
он је буну зажећ намислио
на равнине неба опширнога.
Слијепа му смјелост показује
да ће ваше силе поб'једити,
мене силом престол уграбити,
прекинути миродржни ланац
под мојијем привезани троном,
све у мраке утопит мирове.

Осл'јепљена душа злочестијем
и вјечитом својом погибијом,
мисли са мном владу дијелити,
дијелити свемогућство са мном,
посље скупа миротворци да смо.
Адаму је почест обећао
посље нас два највишу на небо;
војника је од обадва лика
обећао сваког окрунити
по над једним великијем миром.“

„Ах, пресилни и преблаги оче!
- архангела оба једногласно -
чудо да нас у кристалне ступце
те крајности двије не смрзоше
код твојега трона пресв'јетлога -
премогуће твоје божествено
и слепота духа Сатанина!
Ко да с тобом, оче, силу мјери?
с тобом коме од једнога слова
устрепећу бездне и мирови!

Ах, пресвети, милостиви творче,
слабо наше услиши молење
за преблагост божествене душе!

Твој праведни гњијев заустави
од вјечнога оног несретњика
и злијех му у зло помотњиках
те су на праг дошли погибије:
атом уђе у сунчану зраку,
толи неће у немирну душу;
дако дођу к себи изгубници.“

„Отровношћу надојена душа
и завишћу сл'јепом запаљена
- рече творац војенаначницима -
пут истине нигда виђет неће
ни вкусити среће бесамртне.
Ко правдине поpire законе,
каратеља има ужаснога;
Сатана је, лишен светиштва,
на гњев творца обратио страшни,
злу вјечноме подига катедру.

До какве је он доша глупости:
да прекине ланац миродржни!
Шта ће тужна помислит будала:
да је ланац миродржни свезан
за алмазне небројне стубове
те се vise у мојој палати!

Не зна да је ланац миродржни
свемогуће слово створитеља,
које простор пуни мировима,
а минове сретним ангелима!“

IV

Дан к вечеру бјеше већ нагнуо
у цвијетне небесне равнине,
два вјенчана славом полковоца
уљегоше у густе полкове
врага неба, а несреће оца;
ка дв'је лађе крилах надутијех
када иду ускијем каналом
кроз покрите снијегом равнине, -
тако они кроз бијеле масе.
погубљене војске пролазаху.

„Ах, Сатано, равночини брате,
- Михаил му поче говорити -
какве черте виђу ја погубне
на твој образ, и на све остале!
Зар се јеси р'јешио доиста
испитати гњев праведни творца
и у вјечну поврћ погибију
себе самог и све легионе
те су твојој власти потчињени
и твојојзи круни архангелској?

Зар се смијеш врагом злијем назват
оца свога и оца мировах,
који те је из једног атома
у вјечнога претворио духа,
окрунио круном архангелском,
да уживаш вјечите сладости
у предјеле неба блаженога?
Ах, Сатано, обрати погледе,
виђи престол оца превјечнога:
он је старА начала и конца!

Обрати се, душо изгубљена!
Пролиј топле сузе покајања
пред општијем творцем милоснијем;
познај име свемогуће што је
и значење твоје прама њега;
ижен' таму из слијепа ума
и злу завист из пакосне душе!
Благи творац многомилостив је,
опростиће твоје заблудење,
причислит те у вјечно блаженство.“

„Не, не! - гласом крупнијем прогрмје
зли губитељ душах бесмртнијех,
да га чује стан бунтовни пјео -

Михаиле, подобни ми чином,
али духом много нижи мене,
јер ти душа, како моја, није
благородном гордошћу заждена,
проштенија не иште Сатана;
благородна моја намјерења
небо чује, а знаће мирови!

Грка су ми сва блаженства неба
док постигнем моје намјерење
и правило друго бићу дадем;
не познајем име свемогуће,
с којим ми толико грозите.
Рад часа је ваш владалац горди
мене од сна будио вјечнога
и дружину моју благородну
кад нам круне самодржавија
ставит није на главе мислио?

Ја бих воли да сам вјечно оста
у сна мирној влади и наручју,
са свом својом свијетлом дружином,
него ће сам на свијет изиша
да умножим гордост поноситу
несноснога мога противника.

Неће нигда Сатанина душа
умножават славу противника;
неће нигда Сатанина уста
похвале му слова изгласити.

Већ је хитра Сатанина душа
мрачну тајну дивно разгледала,
и у њу сам чисто разабрао
прошлу судбу гордијех небесах,
и како је горди владац неба
свемогућство себи присвојио
и простором страшним завладао.
Мога бића чита сам причину
и судбину моју свуколику
и дружине моје благородне.

Што се горди непријатељ дичи
да је тобож мене сатворио
и свијетле моје легионе, -
тајни случај наш је отац био;
навлаштито нас је сатворио
да правило бићу сачинимо
и гордости метнемо границу,
да с гордијем влацем небеснијем

дијелимо владу и могућство,
да имамо сви једнака права.

Страшна судба првијех небесах,
о којој је помислит ужасно,
она даде смјелом грабителју
случај згодан те простор завлада,
и присвоји име свемогуће
својом вољом, својим согласијем.
Ово страшно падење небесах
начало му у тмине унесе,
тме вјекових вјечно непроходне
око њега нагомила кругом.

Простор цјео у стара времена
бјеше св'јетлим засут шаровима,
лица таме нигђе било није.
Шар свакоји једне величине,
са нашијем сваки једнак небом
у свјетлости и у опширности.
Висио се у сваки шар престол,
како што је наш престол врховни,
на престол је у свакоје небо
владац био један окруњени.

Величину првијех небесах
изненада рок ужасни стиже:
некаква ти погубна судбина
усколеба простор и мирове,
и буре се страшне разгрмјеше
у прошлога океана њедра;
мирогубни стреси зачестише.
Час суђени зазвони свјетлости;
на велику и ужасну жртву
гладне бездне отворише уста.

У тренуће ока лаганого
сва божества с престолах падоше,
сви стрмоглав мири полећеше,
сви се хуком стравичном скрушише
на жртвеник мрачне владалице.
Позоришта тога претрашнога
сви умови представит не могу:
кад итаху к погребу шарови,
један другог у лет раздрабљаху,
на комате лећаху к безднама.

Сви мирови с опширна простора
к погибији вјечној одлећеше;
један само што невредим оста

по некаквој слијепој судбини,
на коме се горди престол виси
противника мога ужаснога.
Е куд срећа да је и он тада
у гробницу пануо мировах
и премирне да је ноћи царство
свуд свјетлости погасило зраку!

На злу судбу палијех небесах
ноћ и пустош царство уздигоше;
но слијепе ове владалице
бесилне се одмах поклонише
упорноме своме сопернику!
Дјејателни властитељ небесни
из хаоса здробљених небесах
поче мале стварати минове,
слабима их пунит житељима,
како ће му све покорно бити.

Ево случај - са ужасом крикну -
с којијем је смјели владац неба
свемогућства име получио,
ал' Сатана открива таину!
На опширне небесне равнине
иштем владу да подијелимо

и небеса пала воздвигнемо,
први закон да природи дамо,
нек се сваки са врховном влашћу
на свом небу горди и велича!

Знам ја силу мога соперника
и његово постојанство страшно,
ал' се кунем свијетлим оружјем
и мојијем непобједним штитом,
са храброшћу мојијех војводах,
свим оружјем мога легиона,
искреношћу лика Адамова,
да намјеру испунит хоћемо
ал' сви жертва бити благородна:
вјечан покој вјечноје блаженство!“

Вожд погубни кад ријеч изрече,
пуну к творцу отровне зависти,
милиони јекнуше гласовах
у развратне, одметне полкове:
поздравља га с удивљењем сваки,
једногласно вјерност изражују.
Колебљу се густе легиони
ка по равни сазрела житија

која косу к погибији брусе
кад их луди узмуте вихори.

„О зависти преотровне жертво,
виновници вјечне погибије!“
- Гаврил поче архангел зборити;
но хулења хиљаде криковах
на вишњега и на два војводе
око њих се почеше хорити,
Гаврилову ријеч пресјекоше.
Дигоше се два вјерни војводе,
на зефирна полећеше крила
међу своје блажене полкове.

Сатанини злоумишљеници
иду к њему с општег договора:
Алззенк, Илзхуд и Алзавалг горди,
Обенизрем и Јаобаз злобни,
зломе цару тешку круну дају,
с којом круне своју погибију
општом вољом изгубљене војске.
Зли владалац кад се са злом вјенча,
поздрави му одсвуд загрмјеше -
он вјерности гордо захваљује.

Ево Адам, ево Ноелопан,
ево Разец и ево Аскела:
од њихова несретњега лика
отпадника неба поздрављају,
куну му се бит дружина вјерна,
само своју ријеч да одржи -
да их круни самодржавијем
по над једним, ка је река, миром.
Ах, несретни роде славољубни,
скупо ли те та погрешка стаде!

V

Тихи покој неба блаженога

проврже се страшним позориштем:

у њ се распре развише знамена,

крикови га хоре хуленија,

рат кржави у њ је узаврио;

легионах стравична кретања,

славом ратном опитијех љутом,

колебљу га општим движенијем;

враг је неба грдни похитао

да испита наказ заслужени.

Два вишњега вјерни војевode

приправљају хитро легионе,

жедно хите кржавоме боју,

распаљени гадним хуленијем

мрачне душе неба одметника.

Дугачки се реде легиони

на пољане неба пространога

с обадвије стране напореду;

други стоје ка масе облачне

на воздуху, к боју приправљени.

Вид подобни оку представљају
поглед горди сјеверних љесовах
кад их зима у кипу обуче,
и над њима на преведром небу
кад се облак наполи раздвоји
те у двије непрегледне масе
с два противна узмућена вјетра, -
вид ти такви два страшни воинства
представљаху на поља небесна
к крвавој се борби готовећи.

Ломном јеком војничке музике,
спровођеном ратним восклицима,
затутњеше небесне равнине.
Бој се ужди међу бесмртнима
у највиши степен свирјепости;
ревниви се надскачу војводе
ко ће већу храброст показати:
вјерни творцу казат усрдије,
а невјерни к цјељи напрезају
да свемоћним троном завладају.

О сљепоћом опојена злобо,
о зла жертво душе изгубљене,
рат сте дигли на свемогућега!

Би несретњи морехоци пређе,
- постигнути корабљекрушењем
на средину бучна океана,
кад окрену сунцу на рађање
тражећ у њем себи спасенија -
пређе сунце рукама докучили
но ви моћним троном завладали.

Сви ледови два противне пола
те на двије масе почивају
и, сломјени напором вјетровах,
те у санте иду и комате
по простору немирнијех пољах
не просипљу толико стријелах
ка дв'је војске једна против друге,
не казују толико полома
ка у борби што небесној видиш
изломјена штита и оружја.

Два дни св'јетла, двије ноћи сјајне
у јарости бој једнаки траја;
с обје стране бесмртне војнике
на гомиле видиш поваљене,
сви у љуте ране огрезнули;
ма се напиј воде бесмртија,

мало тугуј, па издрави одмах.

На хиљаде удвоји се виде
по воздуху и по равнинама,
без велике мјешаније масах.

Копља, мачи и пламене стр'јеле
ангелском су крвљу обојени;
мањи, виши бесмртни војводе
на огњеним лете колесницам,
опојени војничком храброшћу,
страшну борбу војсци показују;
многи, љутим постигнут ранама,
свргнут падне с своје колеснице
на равнине међу редовима
двије војске крвљу окупате.

Треће јутро позоришта страшна
кад заигра у поља небесна,
Адам с ликом својијем одступи
из несрећна боја погубнога
са дубоким душе покајањем.
На њега се жестокошћу срде
Ноелопан, Разец и Аскела,
и остали многи првијенци,

што именом стиднога издајства
чест помрачи свога легиона.

„О потчини мени војевode,
којено је славољубје сл'јепo
и пламена слава брана дигла
с согласијем мојим војевати
на својега свемогућег творца,
не дижите гласа против мене!
Погрешку сам поздно грдно позна,
безрасудно наше заблуђење
и што важи име свемогући; -
гроб је отпрт наше погибије!

На огњеној летећ колесници,
пред свануће сан ме лаки стиже;
у њем виђех страшно видјеније
на наказу творца разгњевљена.

Та је сила и гњијев праведни
моју тужну заблуђену душу
уплашила и оледенила.

Страшно бјеше луду преступнику
свевишњега оца могућега
обучена гњевом погледати!

Посље страшна његова карања,
кога небо јошт виђело није,
легиони два вјерне војводе
забуњена погнаше Сатану
и његову изгубљену војску,
на границе неба доћераше,
угнаше их у бездну неситу
распламану смрадљивом стихијом;
богомрски цар са својом војском
у горећу потонуше бездну.

Бич праведни свемогуће руке
када угна одметника неба
у кипећу пламеном пучину,
онда војнство побиједоносно,
предвођено с два своје војводе,
на нас силом непобједном удри,
зајми и нас страшнијем крицима
из небесног блаженог жилишта
трагом нашег злога превласника,
злу побједу да с њим дијелимо.

Свето слово премилосна оца
нас с границе вјечне погибије
свемогућом вољом заустави.

Вјерни небу тада легиони
у окове тешке и плачевне
све нас листом оковаше јако,
на шар мрачни необдјелан неки
нас бацише, да ланце носимо,
ђе блаженства спомен ишчезава,
ђе мрачношћу сфера узбуњена!"

Зла причина и зла предвјештатељ
кад злу судбу легиону каза,
на њихова божествена мртво,
воцари се ухилење мртво,
погибе им живост божествена
на движења и на њина лица.
Вид фамиље числа великога,
кад се лиши свијетле надежде
и с гроба се ухиљена враћа,
представљаху полци Адамови.

Враг небесни са сл'јепом јарошћу
све једнако битку продужује
и све жешћу и очајанију.
Он ужасне примјере храбрости
казиваше на попришту бојном;
око њега страшне мјешаније

представљаху туште бесмртниках.

Трудно бјеше неба отпадника

и војене његове полкове

надвладати у крвавој битки.

Трећи данак са стравичном хуком

већ пребјежа равнине небесне;

вечером се два војводе вјерни

представише творцу пред престолом,

премилосна оца умољају

да оружја од обије војске

смртоносним наостри ударом:

"Већ хулења - кажу - Сатанина

и његове нерасудне војске

нас су вргла у очајаније."

„Нећу - каже - два вјерни војводе,

завјет свети вјечно нарушити;

што сам једном вјенча бесмртијем

смртну косу испитати неће!

Злобом к небу враге опојене

ја сам чека на покајаније;

мислио сам да ће се сјетити

дара мога, вјечнога блаженства,

и дужности твари к творитељу,
неба слатког увеселенија.

Јер ангела једног небеснога
да улијеш свето наслаждење
у горди стас кедра небеснога,
би бездушни великаш садових
полетио по небесној сфери
ал' се с врха до дна растопио
од преслатке духовне насладе;
ал' завишћу душе следењене
благодотворца јесу пренебрегле,
лишиле се вјечно наслађења.

Већ су вјеси, свети облик правде,
злом својијем грдно препунили,
нагнули их к својој погибији.
Дан четврти сјутра ће гранути
на њих страшним гњевом наказања
и вјечите њине погибије;
чуће сјутра удар свемогући,
треск ће његов испитат ужасни,
сјутра ће се одзват слава творца,
ви јој сјајну ликоват побједу.

Сва небесна кола миродржна,
и движима и неподвижима,
празноваће сјутра у хорима
удар страшни могуће деснице.
Грдне бездне, мрачне и нијеме,
сном вјечнијем мртво успаване,
сјутра ће се затрест јеком славе
пресилнога противника њина;
хоћу сјутра удар дати страшни,
да га и ја могу назват силним!

Неправда је Сатанине душе
зла шар црни у воздух извела:
ад се зове, злости мучилиште,
злога цара мрачно владјеније.
Враг се неки црни у њем неба
горди адским самодржавијем,
заслужена то му је награда
и његову злобну легиону
што су с' дигли небом завладати,
вишњег творца престола лишити.

Шар је овај доста поголеми
једна маса црна и плачевна,
состав ноћи и вјечног ридања;

дв'је стихије у њем су ужасне,
разљућене највишом крајношћу -
студ и огањ, раздути бурама,
спровођени страшним олујама,
на све краје царства Сатанина
страшном хуком хоре непрестано
у противне своје вихорове.

Стикс је царство злочестива цара
са својијем кипећим волнама
и смолнијем смраднијем пламеном,
с ледовима, с ужасним мразима
деветстручним окружио вјенцем:
полу царства смолним и пламеним,
полу царства мразним и леденим.
Овај грдни многостручни в'јенац
ври стравично у своје кругове
са љутошћу својом мучителном.

Коцита ће плачевни валови
тамо потећ са водом нечистом
мученија неба отпадниках,
а за њиме Флегетон и Менте
са љутошћу ада неситога;
међу двије противне стихије

тамо тече тајни поток Лете,
на њем страже кћери Горгонове
да прегнусни неба одметници
од струје му пријатне не вкусе.

Мучително врага неба царство
нискијем је сводом наднесено
крута туча необдјеланого;
по њега је океан велики
смолне смрадне воде заузео,
која кипи с ужасном љутошћу,
пружајући блиједе пламове,
смртне страве и вида пунане,
с пламовима кола дима смрадна,
те мијеша мраке са бљедношћу.

У њедрима гадна океана
хиљаду се надимљу волканах,
изригају с муклијем јечањем
над поврхност дубоке пучине
страшне витле дима и пламена,
о тучном их своду разбијају.
Кад волкани смрадљиво дихање
у утробу распаљену врате,

за њима се ужасне пропасти,
пуне дима и плама, отворе.

Сви брегови кипеће пучине
брдима су честим засијати,
но голијем, вида плачевнога;
из њих бију стравични волкани
који жедну и мрачну утробу
пуне гадном смјесом океана,
и опет је на мрачну пучину
океана истога мрскога
бљују с јеком крупном и ужасном
у облаке дима и пламена.

У тартару, царству хулитељах,
природа је све ужасе своје
са јарошћу највећом улила;
природа је тамо поселила
сва страшила у безобразију,
те бјесују и за жртвом ричу
у мракама по гадним волнама;
тамо хидре страховите фиште,
многоглаве, на велика јата,
дигнутијех над пучином главах;

тамо мрске без броја ехидне
из простране и жедне утробе
дижу мукле и плачевне гласе;
химере су тамо и дракони
на велика стада разасути,
са ужасом лете по пучини
дуг природе страшни да испуне;
тамо змије величине грдне,
крокодили, гадна чудовишта,
у мракама чекају Сатану;

тамо лете ужасне фурије
с криковима аду приличнима,
смирит себе у мраке не могу,
иако је њихова стихија,
јер их мучи зла ћуд и опака
да мучење своје успу црно
на слијепе неба мутитеље.
Злост њихова превосходи много
сваку острост зуба у тартару,
свако жало репа отровнога.

Мрачнога је половину царства
грозна зима вјечно следенила;
тамо мрази у степен највећу

житкости су водне скаменили,
међаве се хоре колачима,
сваког часа горда брда пењу,
сваког часа разносе их хитро,
развијају у љуте вихоре;
тамо магле пунане снијега
и крупнога спуштају се града.

Два војводе, вјерне моје слуге!
хуче страшно адски урагани,
а вулканска мрачна грла јече,
ричу грдна тартарска страшила,
звече ланци с јарошћу уждени,
буче волне с мучитељском буком:
све глас слива под сводом мрачнијем;
тутњи тартар из мрачне утробе
страшним грлом, злом општега гласа:
све за жртвом хулитељах чезне!“

Пошто ријеч свемогући сврши
и објави вјерним војводама
страшну казну и погибелъ вјечну
врага неба и сопутниках му,
архангели с благоговјенијем
од вишњега одоше престола

међу вјерне небесне полкове,
који страшну и крваву борбу
с царем ада једнако вођаху;
у бој хучни и они уђоше.

На небу се дан четврти јави
са највишом бојном жестокошћу;
шум пролама небесне равнине
злобне војске богохуленијем.
Горда глава мрачна владоаца
непобједном већ мишљаше да је;
не зна да је своје судбе чашу
препунио црнога отрова,
час не види ће се примакнуо
да му звекне вјечном погибијом.

У један мах, ка да муња сину,
тушта веља тешкога облака,
бијелога, у једнојзи маси,
тронодржну сву обузе гору;
у виду се уреди вијенца
правилнога, но дебљином страшна,
па се поче врћет са хитрином
на зефирна разљућена крила

око трона и горе свештене
са потресном преужасном јеком.

Свеколике борбе океанах
које чине са крутим скалама
у највећу њихову бјесноћу,
свеколике напоре вјетровах
што се чују на земноме шару
против свијех густијех љесовах
да у један глас могући слијеш,
јек би њихов слаб веома био
да покаже крупну силу гласа
којим облак витлећи јечаше.

Ово чудно ненадно јављење
бој крвави на небу прекиде;
сви војници, вјерни и невјерни,
к трону творца поглед обратише,
ма невјерни све једнако хуле
име неба и славе Господа;
док свакоје небесно свјетило
теченије своје заустави
и свјетлости своје половину
свако врати под пламену круну.

Одједном се облак разјечани
у два пола стравично састави;
на њима се одједном појави
колесница како сунце св'јетла,
хиљадама муњах упрегнута
те је возе на огњена крила.
Свемогући на њој сједијаше
са гњијевом вооружан страшним.
О, како му пламени погледи
сијеваху с ужасном љутошћу!

Пушти стр'јелу сјајну и крилату
из својега алмазнога лука
на Сатану, грдна отпадника,
на његове мрске легионе;
и крилата полеће стријела
у огњеној великој колони.
Звек његова алмазнога лука,
силну хуку њезина полета
немам чему нигђе уподобит
до његовој премогућој сили.

И крилата погоди стријела
на средину војске богохулне,
ту се с гњевом огњенијем разби:

хиљаде се кроз отпадну војску
од ње страшних разјеча громових.
Цар тартара и његова војска
попадале на поље сражења,
поражени стријелом вишњег
и њенијем пламом опаљени,
облачени у вјечно црnilo.

Од удара овог свевишњег
бездне хладне засуте атомом,
које досад име не познаше
до сна хладна и тишине мртве,
не зефира, не луче, не гласа -
сад их моћна потресе десница,
те јој н'јеме из мрачне утробе
подјекнуше свемогућом славом;
смрт из своје превјечне гробнице
овај удар у њима пробуди.

Од Господње стријеле удара
потресе се осв'јетљено биће:
непрегледна сва небесна кола;
миријаде св'јетлијех мирових
тајном судбом и страшнијем стресом
из својијех колах искочише,

сројише се творцу око трона,
сваки пунан бесмртног воинства,
и отада вољом свевишњег
постадоше небесни курири.

Свемогући побједитељ сјајни
тек стријелу громоносну баци
из силнога и звечнога лука
на Сатану, неба отпадника,
и порази невјерне полкове -
у тренућ се муње упрегнуте
у свештену творца колесницу
дугом к једној све навише страни,
повратише полет колесници.
Господ славе на трон се поврати!

Заигра му круна над престолом
у цијелој лучесипној слави,
и остала небесна свјетила
са живошћу новом узиграше.
Два војводе и вјерно воинство,
и сва војнства стекшијех мировах,
у облачне непрегледне хоре
узлећеше по блаженој сфери,

појућ славу побједника творца
и љубави вјечите блаженство.

Дан четврти страшнога јављења
могућности Господње деснице
бјеше близу свештеног одиха:
химни свете славе починуше
и грмљаве слаткијех музиках;
легиони у дуге редове
са поретком воље свемогуће -
сваки к своме летијаше миру
те му га је Господ славе силне
назначио за вјечно блаженство.

Два врховна војеначалника
обратише велике полкове
да ћерају неба отпадника
из предјелах блаженог жилишта
у тартарско мрачно владјеније
на вјечита њина мученија.

Дивна кретња бјеше и стравична
вјерне војске и побједоносне
к поб'јеђеној Сатаниној војсци
и ужасом смртним обузетој!

Отпадници неба, устрашени,
пред блаженом побјегоше војском
с криковима страве и хулења.
Пренесретња војска мраке цара
мрзак ли је облик получила
по праведној над њоме разрази:
црна лица, роге и репове,
многима се расклопила уста,
а многим за врат обрнула,
јошт изрода свакога гадности.

Немилосно вјерне слуге неба
хулитеље свога творца гоне,
зло ћерају с свијетлога дана
у кипеће бездне тартарове,
на небесну догнаше границу.
Ступ велики мрачни сачинише
Сатанини сопутници грдни
од вјечнога свога паденија
с сјајног неба до пропасти ада,
те у страшном виду дубијаше.

Три дана су адски легиони
непрестано за њинијем царем
сипали се црнијем потоком

с краја неба у утробу ада.
Престрашно је ово позориште
све ужасе много надвисило:
кад падаху кривећи се полци
у димљива жвала тартарова,
жедно тартар дрхтећи јечаше,
грдну жертву радосно ждераше.

Кад се сабра сила нечестива
под тучнијем сводом раскаљеним,
узавреше дреке и кривање
од враговах и од чудовиштах;
чињаше се да их свод тартара
неће моћи уздржат никако,
него да ће треснут у комате.
Док заурла Цербер из дубине
да је стадо у своју торину
и да стражи врата од тартара.

VI

По побједи страшној над Сатаном

велико се собраније стече
у палату цара превјечнога:
архангели првопрестолници
и премноге хиљаде сјајнијех
херувимах и пак серафимах
благодаре творцу могућему
рад повратка блажене тишине,
за свијетлу његову побједу
над владалцем злости и несреће.

Свемогући у општем скупу
наказање Адамово јавља:
„Шар ћу један - каже - поставити
недалеко од мрачнога ада
рад временог тешког заточења
Адамова и његова лика;
шар ће овај бит састављен мали
од хаоса и мрачне прашине,
стихије ћу на њем поумјерит,
а времену непостојност дати.

Мир ћу груби овај *Земља* назват.
Биће она водом изобилна,
цијела ће бити засјејана
разног рода произрастјенијем;
на њу ће се животне породе,
у ваздуху, води и на сухо,
разне расут у изобилију:
ту ће бити тихијех породах,
а бити ће исто грабљивијех
и отровна гада пузећега.

Како што сам горду цару ада
и његову зломе легиону
спомен живи неба блаженога
рад наказе веће оставио,
тако данас лишавам Адама
с бунтовнијем својим легионом
блаженога жилишта спомена,
да ни једна најмања частица
у душе им од њег' не остане,
ка да небо нијесу гледали.

За наказу њихова немира
немирни се њихови духови
у окове блатне тјелесине

један вијек осуђују кратки;
нека они чрез јудол плачевну
ланце тешке с бурама немира
у стењању пренесу горкоме;
нека своју непостојност грдну
са проклетством тамо оплакују
у сузама и у риданију;

нек тијела своја препитају
са билијем и њиним сјеменом,
водом хладном и са животнима.
Њихово ће кратко заточење
бит им тужно непостојној души:
са плачем ће на земљу падати,
са плачем ће на земљи живити,
са плачем се у вјечност враћати,
мучитељ ће један другом бити,
сваки себе поособ највећи.

Смрт ћу извест из мрачне тавнице,
на земљу је пуштит међу њима,
преодјету у разним видима:
нека стравом између њих трчи,
чинећ страшна опустошенија.
Ова ће их тирјанства царица

немилосно, с ужаснијем видом,
насилствено, по својему праву,
свободити од тешкога јарма,
те их враћат у живот духовни.

Непостојне њихове надежде!
Кад помисле да су их пристигли,
онда ће им даље измакнути.
Ова њина пишта пријеварна
биће сумњом отрована љуто;
лаковјерни земаљски сужњеви
бич ће страшни сумње испитати:
она ће их свуда спроводати,
она ће их свуда прегјецати
и погледе њине к будућности.

Лице смртно на земљи човјека
прилично ће бити ангелскоме,
само теке једну искру малу
вдохнут ћу му небесне љубави
у његову земноме плођењу,
да му тужну и кукавну судбу
коликогод она ублажаје;
јер он опет, ако и забуњен,

свеђер умно остаје творење
и цар земље, иако у ропству.

Човјек воље остаје слободне
ка сви други бесмртни духови;
његова ће душевна таблица
с обје стране бити начертана
с два сасвијем противна закона:
на једну ће закон правде благе
бит у свете начертан линије,
на другу ће превласника њина
зла свакога црњат се закони -
адски спомен свезе са Сатаном.

Моћ ће човјек ова два закона,
кад посвети мисли мојој правди,
без никакве муке различити;
али адско проклетије духа
човјека ће чешће пленивати.
Ова борба правде и неправде,
што је небо три дни колебала,
биће она са свијем ужасом
печатана на душу човјеку,
да му ропство горчи и колебље.

Са првијем Адам покољењем
на земљи ће љуто пострадади
од Сатане душегубитеља
(јер ће Адам први плот човјечку
облачити и почет носити):
зли властитељ ада неситога
довести ће људско покољење
до глупости ове преслијепе
да похули на небесну свјетлост,
а да мрачно име обожава.

Једнога ће сунца зраке сјајне
шар движими земни освјетљати:
моћ ће људи са својега шара
на узано своје поднебије
виђет доста мојијех мировах;
но погубне мраке Сатанине
њихове ће заслијепит очи,
мирови им силом свемогућом
неће сјати њиним погледима,
миродавца похулиће име.

На земљи ће хиљаде божествах
осл'јепљени сатварати људи;
биће њина ништожна божества

све изроди у безобразију.
Безумнога овог јазичества
нечисти ће престол представљати
на глибљивом једноме брежуљку,
којега ће гади и животна
непрестано по врху пузати,
да се биљем питају разлијем.

Ово ниско људско осљепљење
биће злоба душе Сатанине
на похулу неба и вишњег.
Божествену моју душу њежну
забољеће судба човјеческа:
ја ћу слово моје возљубљено
у плот људску посље облачити,
послати га да избави људе
и законом свете моје правде
помрачене освјетли умове.

Ја сам отац и свјетило правде!
Када Адам с легионом својим
осуђено изврше сужанство
и пренесу чрез јудол плачевну
смртни оков теготнога ропства,
мог закона посљедоватељи

враћају се у прво блаженство;
а закона цара злочестог
у ад иду сл'јепи приверженци
у мракама вјечног риданија.

Посље земљу, ужаса катедру,
позориште богомрско залах,
гњездилиште човјечке несреће,
са невином крвљу оскверњену,
отровану горкијем сузама,
којуно ће вопљи невиности
код мојега уклетог престола -
њу ће огањ божествене правде
у дан судњи у једно тренуће
сажећ својим свештенијем пламом.“

Легионах сретњи началници
полећеше од трона вишњег
на огњене своје колеснице
у веселе небесне равнине
да светкују у слаткој љубави
паденије неба противника
и рођење новог легиона,
којега је на вјечно блаженство

свемогући из бездне извео
да намири погубљену војску.

Свемогућом вољом миротворца
четири се вјетра разјарише
у дубине хладнијех безданах,
те облаке страшне и дебеле
од прашине и црна хаоса
из мрачнијех дигоше њедарах,
и са силом својом страховитом
са сваке их стране стијеснише
и у тренућ ока лаганог
шар наш земни тамни направише.

Из хладнога земаљскога њедра
источници водах потекоше,
сачинише океан опширни;
луче сунца животворним видом
растјенија рода свакојега
на поврхност земну измамише;
узмиљеше стада животињех
по воздуху, земљи и водама.
У час словом могућијем творца
земља доби хитро теченије.

Адам пређе небесну границу
са својијем жалоснијем ликом;
ставише их пред врата вјечности.
Ево Адам у плот обучени
са подругом у поља едемска.
Тарућ очи од сна забораве,
погледује сјајне луче сунца,
погледује дивну сопутницу,
погледује едемску красоту,
благодари небу за милости.

Оплакујућ моју забуњену
и сном тешким обузету судбу,
видио сам мраке владоаца,
у преварну змију претворена,
ђе он пуза на зло човјечества.
Праматеро људскога племена,
отровнога дара те прихвати,
купаћеш га горкијем сузама,
осипат га плачним покајањем,
ал' бадава - завјет је нарушен!

Послијед сам с ужасом видио
прву браћу те су помиљела,
плод љубави први божествене,

родитељску премилу утјеху,
царе мира једног цијелога,
ђе са крвљу братоубиственом
младо лице земље отроваше.
Злобо клета, да те бог убије!
Зла поразо родитељске душе!
Зла предсказо отровне судбине!

Прва се је крвљу осквернила
безакона рука Каинова,
првога је сунце видијело
убојицу Каина на земљи,
родитељах првијех проклетство
на првога излило се сина.
Каинови безбројни потомци
злом свакијем земљу испунише,
гр'јех им диза море над горама,
ал' им злоће искру не погаси!

Ах, како је земља напуњена
с идолима свакога изрода!
О, како је лице свемогуће
мрачна глупост обезобразила!
Таме цар се зли обрадовао
видећ име неба подругано,

видећ људе ће свакој мрскости
са тамјаном олтар окађују,
видећ гадне змије, крокодиле
да безумна сљепост обожава.

О невини синови природе,
о мудрости проста најсјајнија!
До рођења св'јета истинога,
ви пресретни поклоници сунца!
Ви сте вјерни небесни синови,
вас свјетила луче животворне
носе к творцу, лучах источнику;
луч је сјајна богословија вам,
луч вам жртву у небо уводи,
луч вам творца освјетљава душу!

Гле дивнога сада видјенија!
Сунце правде и земљу огрија,
храм се мрачни засја заточниках,
робовима олакшаше ланци:
син достојни оца превјечнога
обука се у человјечество,
наоружан оружијем правде
и стр'јелама светог просвјештења,

попирући злобу и тирјанство,
добродјетељ у храм освештава.

О преблаги, тихи учитељу,
слатка ли је света бистра вода
с источника твога бесмртнога!
Од твога су св'јетлога погледа
уплашене мраке ишчезнуле,
од твога су хода свештенога
богохулни срушени олтари;
воскресењем смрт си поразио,
небо твојом хвалом одјекује,
земља слави свога спаситеља!

